

שיר האהבה של ג' אלפרד פרופרוק

לו האמנתי כי דברי יגיע
אל איש השב אל פני האדמה,
היתה שלהבת זו קופאת בלי ניע.
אך מכיוון שמתהום דומה
אין איש חוזר, אם נכונה שמעתי,
אשיב לך ולא אירא כלימה.

גלך לני, אם כך,
כשערב בשמים משטח
כמו חולה מרדם על השלחן;
גלך בסמטאות המתרוקנות,
פנות מסתור רוטנות
של חדרים ללילה בשכרי לילות
ושל קלפות צדפה במזללות:
סמטאות עוקבות כמו טעון תפל
שיעדרו אפל –
להובילך אל שאלה מוחצת...
הו, אל תשאל "על מה?" ו"איך?"
גלך.

נשים באות, יוצאות לאנשהו,
משוחחות על מיכלאנג'לו.

וערפל צהב שמתחפך בזגוגיות,
עשן צהב שמחפך חטמו בזגוגיות
שרבב לשון אל זויות הערב,
שקה מעט על פני השלוליות,
לארבות הניח לכסות גבו בפניח,
חמק מול המרפסת, פתאם זנק אל-על,
וכשראה שזהו ליל אוקטובר כך
נכרך לו סביב הבית ונרדם חיש קל.

וְאִמָּנָם תְּהִיָּה עוֹד עַתָּה
 לְעֶרְפֹּל צֶהָב בְּרַחוּבוֹת לְגִלְשׁ
 וּלְחַכְךָ גִּבּוֹ בַּחֲלוּנוֹת;
 תְּהִיָּה עוֹד עַתָּה, תְּהִיָּה עוֹד עַתָּה
 לְהַכִּין פָּנִים לַפֶּגֶשׁ אֶת הַפָּנִים אֲשֶׁר תִּפְגֹּשׁ;
 תְּהִיָּה עוֹד עַתָּה לְטִבְיַת וְלִבְנוֹת,
 וְעַתָּה לְכָל הַמַּעֲשִׂים וְהַיָּמִים שֶׁל הַיָּדִים
 שְׁיָרִימוּ וַיִּטִּילוּ שְׁאֵלָה עַל מַגִּשָּׁךְ;
 עַתָּה בְּשִׁבְלִי, עַתָּה בְּשִׁבְלֶךְ,
 וְעַתָּה לְאֶלֶף הִרְהוּרִים,
 לְאֶלֶף חֲזִיוֹנוֹת וְעֶרְעוּרִים,
 לִפְנֵי לְגִימַתּוֹ שֶׁל תֵּה מִנְחָה.
 נָשִׁים בָּאוֹת, יוֹצְאוֹת לְאַנְשָׁהּ,
 מְשֻׁחָחוֹת עַל מִכָּל־אֲנָגְלוֹ.

וְאִמָּנָם תְּהִיָּה עוֹד עַתָּה
 לְתִהְיוֹת "הָאֵם אֵעֻז? הָאֵם אֵעֻז?"
 עַתָּה לְחֹזֶר בִּי וּלְפֶסֶעַ בְּמוֹרֵד הַמַּדְרָגוֹת
 עִם רִמּוֹז שֶׁל קִרְחַת בְּקֶדֶד —
 (וְהֵם יֹאמְרוּ: "שְׁעָרוֹתַי קְלוּשׁוֹת!")
 מְעִיל הַבֶּקֶר, צִנְאוֹרֹן זָקוּר בְּנִחְיִישׁוֹת,
 וְעִנִּיבָה צְנוּעָה, מְבַחֶרֶת, שֶׁהִטְעָמָה בְּפִין פִּשּׁוּט —
 (וְהֵם יֹאמְרוּ: "רַגְלִי וְזֵרוּעוֹתַי כְּחוֹשׁוֹת!")
 הָאֵם אֵעֻז
 לְטִלְטֹל אֶת הַתְּבֵל?
 כֹּל רָגַע יֵשׁ בּוֹ עַתָּה
 לְהִרְהוּרִים וְעֶרְעוּרִים שֶׁרָגַע יִבְטֹל.

הֵן אֶת כָּל־הַכֶּרֶת, אֶת כָּל־
 בְּקָרִי וְצִהְרִי וְדִמְדוּמִי,
 בְּכַפּוֹת מְדַדְתִּי אֶת יָמִי;
 קוֹלוֹת גּוֹנְעִים הִפְרֵתִי בְּנִפְלָם
 בַּחֲדָר הַסְמוּךְ, בְּמוֹזִיקָה סְבִיב.
 אֲזִי אֵיךְ אֶרְהִיב?

וגם את העינים, את כלן, אני מכיר –
 עינים שקובעות אותך בנסח מהדק,
 וכשאני הדוק בפין ומנסח עד דק,
 וכשאני קבוע, מפפר שם על הקיר,
 כיצד אתחיל
 לרקק כל בדל שגרה, כל יום רגיל?
 ואיך ארְהיב?

וגם את הזרועות הכרותי, את כלן –
 עונדות צמידים, מערטלות, צחרות
 (אך פלומתן חמה לאור המנורות!)
 מה הסבה שבגללה
 סטייתי? בשם משמלה?
 זרועות נחות על השלחן, כורכות צעיף.
 ובכן, האם ארְהיב?
 ואיך אתחיל?

.
 אולי אומר, עברתי עם ערב בסמטאות צרות
 וצפיתי בעשן שמתמר ממקטרות
 גברים בגופיות, שמביטים בך מחלונות? ...

לו רק הייתי צמד של צבתות
 חופזות על קרקעית ימות שוקטות.

.
 וצהרנים, ערב, רדום, כל כך רוגע!
 מחלק באצבעות כף-יד דקיקה,
 גם ... מתחלה ... אולי אכן יגע,
 שרוי על הרצפה מולגו כאן.
 האם אחרי תה, עוגיות, מגש פרות,
 אדחק ברגע עד למשבר?
 אף כי בכיתי וצמתי, ספדתי וסגדתי,
 אף כי ראיתי את ראשי נשא (מקריח משהו) על המגש,
 הרי אני נביא – ואין בזה ממש,
 ראיתי את רגע גדלתי דועך לו

ומִשְׁרַת נִצְחִי מוֹשִׁיט אֶת מַעֲלִי וּמַגְחֵךְ לוֹ,
וּבִקְצוֹר, פָּחַדְתִּי.

הָאֵם כְּדַאי הָיָה, כְּכֹלֹת הַכֹּל,
אַחֲרֵי רִבָּה וְתָה, אַחֲרֵי סִפְלִים וּקְעֻרוֹת,
בֵּין דְּבוּרִים עֲלֶיךָ וְעָלִי, בֵּין הַשּׁוּרוֹת,
הָאֵם כְּדַאי הָיָה, אוֹ לֹא,
לְקַטֵּעַ בְּחִיוֶךָ אֶת הָעֵנָן כָּלוּ,
לְגַלֵּל מִן הַתֵּבֵל בְּדוּר גָּדוֹל,
לְגַלְגְּלוֹ אֶל אֵיזוֹ שְׂאֵלָה מוֹחֶצֶת,
לוֹמַר: "שִׁבְתִּי מִן הַמְּתִים, נָאוּם אֶלְעָזָר,
וְזֶה דְּבָרִי לָכֶם, אִמַּר לָכֶם הַכֹּל" —
אִם זֶה, בְּהִנִּיחָהּ רֹאשָׁה עַל כָּר,
תֹּאמַר: "לָזֶה לֹא הִתְכַּוְּנִיתִי כָּלֵל.
לֹא, לֹא לָזֶה בְּכָלֵל".

הָאֵם כְּדַאי הָיָה, כְּכֹלֹת הַכֹּל,
הָאֵם כְּדַאי הָיָה, אוֹ לֹא,
אַחֲרֵי שְׁקִיעוֹת, חֲצֵרוֹת-כְּנִיסָה וְסִמְטָאוֹת לַחֹת מַגָּשָׁם,
אַחֲרֵי רוֹמָנִים וְסִפְלִים, אַחֲרֵי חֲצֵאִיּוֹת עִם שִׁבְלִי,
אַחֲרֵי כָּל זֶה, וְעוֹד הַרְבֵּה יוֹתֵר? —
לָמָּה הִתְכַּוְּנִיתִי? אֵי אֶפְשָׁר כָּלֵל לְתֹאֵר!
אֲךָ כְּמוֹ הַטִּיחַ פָּנָס קָסָם עֲצָבִים בְּדָפוֹס עַל הַמָּסַךְ:
הָאֵם כְּדַאי הָיָה, אוֹ לֹא
אִם זֶה, בְּהִסְיָה צְעִיף, בְּהִנִּיחָהּ רֹאשָׁה עַל כָּר
וּבִפְנוֹתָהּ אֶל הַחֲלוֹן, תֹּאמַר:
"לֹא, לֹא לָזֶה בְּכָלֵל,
לָזֶה לֹא הִתְכַּוְּנִיתִי כָּלֵל".

.

לֹא! אֵינֶנִּי הַמְּלִט, לֹא נוֹעַדְתִּי לַהֲיוֹת;
אֲנִי רַק לוֹרֵד מִשְׁנִי, שֶׁהִתְמַנֶּה
לְפָתַח פֶּה תְּמוּנָה וְשֵׁם תְּמוּנָה,
לַעֲוֹץ לְבֶן הַמֶּלֶךְ; כְּלִי בִיד יוֹצֵר,

זֶהִיר, רוֹחַשׁ כְּבוֹד, בְּלִתִּי גִלְאָה,
שֶׁשׁ לַעֲזֹר, מִקְפִּיד בְּכָל מְנַהֵג,
רְחוּט בְּמִלּוֹתֶיךָ, אַךְ קִצְתָּ קִהָה,
וְלִפְעָמִים, אָכֵן, כְּמַעֲט גִלְעָג,
כְּמַעֲט לִיצֵן חֲצֹר.

אֲנִי מִזְקִין ... אֲנִי מִזְקִין ...
אֲגַלְגֵּל אֶת קִצּוֹת מִכְנָסֵי הָאֲרָפִים.

אֶפְרָסֶק – אֶעֱזֹר לְטַעַם? שְׂבִיל אֶסְרֶק לִי – הָאֲמָנָם?
מִכְנָסֵי פִלְגָל אֶלְבָּשׁ וְאֶטְוִיל עַל שְׂפַת הַיָּם.
שִׁיר בֵּת-יָם לְאַחֲרֵתָהּ שְׂמַעְתִּי שֵׁם.

אֲיֵנִי חוֹשֵׁב שֶׁהֵן יִשְׁרִיר לִי.

רְאִיתִי בִּרְכָבֶךָ עַל גִּב גְּלִים הַיָּמָה,
סוֹרְקוֹת שִׁיבַת גְּלִים מוֹטַחַת לְאַחֹר
בְּהִסְתָּעַר מִי-לִבֶּךָ עַל מִי-שָׁחֹר.

בֵּין בְּנוֹת-הַיָּם הַעֲטוּרוֹת בְּעֶשֶׂב
אָדָם וְחוּם שֶׁהִינוּ עֵת רַבָּה,
עַד יַעֲרִינּוּ קוֹל אֲנוּשׁ – וְאֵז נִטְבַּע.

דבר המתרגם : פרופרוק לפרפורמנס

שיר האהבה של ג'. אלפרד פרופרוק מאת ת"ס אליוט הוא אחד מן השירים הנודעים בשפה האנגלית, וכבר תורגם לעברית פעמים רבות. תרגום נוסף שלו מחייב כמה מלות הסבר: לדעתי, יש שירים שהדרך היחידה לעשות עמם צדק היא לתרגמם שוב ושוב עד שיוארו כל פניהם ומאפייניהם. אין זה, אפוא, תרגום מתריס המתיימר להתחרות בקודמיו ולקחת את הבכורה. עם זאת, לא הייתי מתרגם את השיר אילו חשבתי שהעברית כבר מיצתה את כל פניו ומאפייניו.

תרגומי מיועד לפרפורמנס, כלומר לקריאה בקול רם או לביצוע לפני קהל. כבר דובר רבות על המוסיקה החדשה שהכניס אליוט לשירה האנגלית (ולשירה העברית). מוסיקה מיועדת בראש ובראשונה לאוזן, לא לעין. אני סבור שהמוסיקה קודמת לכול, ואף אני מתנבא, כמו מבקר או שניים במקומותינו, על גלותה של השירה האמתית למחוזות הפזמון. נקודת המוצא שלי שונה במקצת: אני קורא את השיר כמונולוג דרמטי, בדומה למונולוגים הדרמטיים של רוברט בראונינג, שהיה אחד ממבשריו של אליוט. בקריאה דמומה של שירי אליוט קשה להבחין בחלק מן החרוזים וכמעט שלא ניתן לדמיין את ההקבלות הריתמיות. שפע הביצועים המוקלטים שפרופרוק זכה להם באנגלית, ובראשם ביצועיו של אליוט עצמו, מעידים על החשיבות שיש לפרפורמנס במקרה זה. לפיכך, תרגמתי את השיר בעודי מאזין שוב ושוב לקולו של אליוט ומנסה לחקות אותו בקולי.

המונולוג הדרמטי של פרופרוק רצוף חרוזים אירוניים. לעתים די בהחלפת צליל אחד או שניים, די בתוספת של re או de או in, על מנת שהכבד ייחרז עם הקליל, הנשגב עם היומיומי, הרומנטי עם הנלעג. אפשר אפילו לסכם את השיר כך:

Proof? Rock? Love song!

Sky? Table!

Michelangelo? Come and go!

Visions? Revisions? Indecisions!

Universe? Reverse!

Dress? Digress!

Crisis? Ices!
 Head upon a platter? No great matter!
 Prayed? Afraid!
 Be of use? A bit obtuse!
 Meticulous? Ridiculous!
 Tool? Fool!
 Do I dare? To eat a peach!
 White and black? Red and brown!

ניסיתי לשמר את הצמדים האירוניים האלה:

פרופרוק? שיר אהבה!

שמיים? שולחן!
 מיכלאנג'לו? לאנשהו!
 חזיונות? הרהורים? ערעורים!
 תבל? יבטל!
 שמלה? בגללה!
 משברו? מגש פירות!
 ראשי על המגש? אין בזה ממש!
 סגדתי? פחדתי!
 בלתי נלאה? קצת קהה!
 מקפיד בכל מנהג? נלעג!
 כלי ביד יוצר? ליצן חצר!
 אעז לטעום? אפרסק!
 לובן ושחור? אדום וחום.

שימור הריתמוס, המצלול ותבנית החריוזה המקוריים, חלקי ככל שיהיה,
 מחייב ויתור על כמה מן הפרטים הקונקרטיים – התעקשות על כל פרט
 בתרגום שמיועד לפרפורמנס עלולה להפוך את הרטוריקה הרהוטה של
 אליזט לפטפטת גולמנית. עם זאת, כמה מן הפרטים הקונקרטיים היקרים
 ללבם של רבים מהקוראים אינם מצויים בשיר למעשה: sawdust
 restaurants אינן מסעדות נסורת, אלא מזללות שנסורת זרויה על
 רצפתן; coffee spoons אינן כפיות קפה, אלא כפיות; shirt-sleeves
 אינן חולצות-שרוולים, אלא מה שלובשים מתחת למקטורן (לא היה נאה
 לגבר להיראות בציבור ללא מקטורן). אפשר לטעון (בצדק!) שלמלות

לוואי אלה יש תפקיד חשוב בהמחשת הזמן והמקום המקוריים: העיר סנט
 לואיס לפני מאה שנה – אלא שסנט לואיס שלפני מאה שנה עברה מן
 העולם ומן הזיכרון החי, ושום מלה שאבחר לא תקים אותה לתחייה. ובכן,
 לא עוד נסורת, לא עוד קפה, לא עוד שרוולים... אני שלם פחות עם
 השמטת הגלידה, הטוסטים, כלי הפורצלן, הרחובות המרוססים, לובן
 מכנסי הפלנל, ובמיוחד החדר שבו הנשים יוצאות ובאות. השיר גדוש
 פרטים קונקרטיים – אאלץ להסתפק באלה ששימרת. אני
 אסיר תודה לחברים שקראתי לפניהם את התרגום על הרהוריהם
 וערעוריהם. רובם ככולם ציינו שהשיר שהתקבל קליל יותר מן השיר
 המקורי. אין לי אלא להסכים. בעת התרגום היו לנגד עיני תרגומיהם של
 שמעון זנדבנק, אסתר כספי, בנימין הרשב, איתמר יעוז-קסט, אורי
 ברנשטיין ודליה גלבר. למדתי מהם רבות וגנבתי מהם ככל שהעזתי. אני
 מודה להם בהכנעה.
 התרגום מוקדש לאסף ברטוב, מייסדו ועורכו הראשי של פרויקט בן-
 יהודה, בתודה על פועלו הברוך.

(תרגם מאנגלית והוסיף דבר-מתרגם: רונן סוניס)